תזכירים במלחמת השפות

תזכיר תלמידי סמינר "עזרה" למורי המוסד בשנת תרס"ח

לכבוד מורינו הנכבדים הר' י. מ. פינס, מר ד. ילין, מר ח. ל. זוטא, מר י. פרס[1] ומר י. מיוחס.

אנחנו, תלמידי ביה"מ למורים עברים בירושלים, פונים אליכם, מורינו הנכבדים, ברגע הקשה והחשוב הזה בחיינו ובעבודתנו בבית הספר, מפני שרגילים אנחנו לחשוב אתכם לאבותינו הרוחניים, למנהיגינו ולמדריכינו בדרך החיים זה שנים אחדות. עוד זוכרים אנחנו, התלמידים, אותם החיים, שחיינו אתכם, מורינו הנכבדים, יחד במשפחה אחת ובכם מצאנו תמיכה רוחנית כל הימים. אתם השתדלתם תמיד לנטוע בלבנו את הכרת תעודתנו הנשגבה להיות למחנכי הדור הצעיר העברי בארץ העברית ותעזרונו בעבודתנו, כדי שתהיה לנו היכולת למלא את תעודתנו זו, ובאופן זה השפעתם עלינו להוקיר את המוסד, שבו אנו מתכשרים לעבודת החנוך בא"י.

אבל, לצערנו הגדול, באו בזמן האחרון בסדרי בית חנוכנו שנויים נמרצים וגדולים, שעלולים לחלל את כבודו ולהביא את חניכיו לידי מצב קשה מאד.

והמצב הזה מכריח אותנו, התלמידים, לפנות אליכם הפעם כדי לעורר את שימת־לבכם, שתחוסו על כבוד בית מדרשנו, שהוא ילד שעשועיכם מיום הוסדו, ושעיני רבים מטובי עמנו נשואות אליו.

תעודת בית מדרשנו היא, לפי דעתנו, להכין מורים עברים פה בא"י בשביל בתי הספר בא"י, כדי להתאים את החנוך עם תנאי הארץ וצרכי חייה, והתנאים והצרכים האלה כבר הוכיחו, שרק השפה העברית לבדה צריכה ויכולה להיות השפה השלטת בבית הספר העברי, שרק היא יכולה לאחד את כל בני העדות היהודיות השונות אשר בא"י ולברוא סוף סוף שפה אחת לדור הבא.

לפיכך צריך ביה"מ למורים שבירושלים לתת לחניכיו את ידיעת השפה והספרות העברית במדה שתספיק למורים העתידים ללמד לא רק את השפה בלבד אלא גם את כל הלמודים הכלליים, הנכנסים לתכניתם של בתי הספר העממיים בא"י, בשפה העברית.

הנותן לנו בית מדרשנו הכנה זו? – לצערנו לא! מארבעים שעות הלמוד בשבוע מקדישים כמעט בכל אחת מארבע המחלקות ללמוד השפה העברית (שבו נכללים: דקדוק לשון התנ"ך והמשנה וחבורים) רק שתי שעות, לספרותנו העתיקה: תנ"ך ותלמוד – חמש שעות, ולתולדות ישראל – שתי שעות, וספרותנו החדשה ותולדותיה – חסרות לגמרי בתכנית הלמודים – להלכה ולמעשה. אמנם יש שמורינו קוראים לפנינו לפעמים איזה קטעים מהספרות החדשה, אבל קריאה זו נעשית על חשבון למודים עברים אחרים הסובלים מזה.

ובנוגע ללמודים הכלליים, שחלק מהם היה נלמד לפני שנה גם בעברית, הלא הם נלמדים עכשיו כלם בגרמנית. ומה נעשה אנחנו, העתידים להורות את הלמודים האלה בבתי הספר העממיים, אם השפה העברית המדעית נעלמה מאתנו לגמרי? האמנם נוכל לבראה בעצמנו ולמלא את החסרון הזה ע"י עבודתנו עצהמית? הן גם אתם, מורינו הנכבדים, יודעים היטב שזה כמעט אי אפשר, מפני שהלמודים הכלליים, המצומצמים בקורס קצר, לוקחים מאתנו את כל הימים לרבות הלילות,עד שלפעמים אנוסים אנחנו מסבות ידועות לבכר את השעורים בשפה הגרמנית על

1. ישעיהו פרס (תרל"ד–תשט"ו), מורה וחוקר הארץ.

הכנת השעורים העברים, והשעות המעטות שמקדישים בבית ספרנו לעברית ג״כ הולכות אז לאבוד.

וככה איפשר החזיון המעציב, כי תלמידי הכתות העליונות מפוטמים ובקיאים יותר בספרות הגרמנית, העתיקה והחדשה ותולדותיה, בעת שאינם יודעים לקרוא ערבית בלתי מנוקדת ולהבין גם איזה עתון בשפה זו, שהיא שפת הארץ הנחוצה לחיים המעשיים פה בא״י ולהבנת רוחה של שפתנו העברית.

אין אנו קובלים על למוד השפה הגרמנית. ידיעת שפה זו, בתור שפה אירופית עשירה בספרותה, אמנם תועיל לנו, אבל לדאבון לבנו, מלמדים אותנו את השפה הזאת לא עד כדי להבין ספר רציני בשפה זו, לערוך בה מכתב בלי שגיאות בדקדוק, אלא מלעיטים אותנו חמש פעמים בשבוע על פי רוב בספרותה העתיקה, בשמות סופריה וגבוריה העתיקים לכל פרטיהם; תולדות חייהם, תוכן חבוריהם ורוחם; ולא עוד אלא אנוסים אנו ללמוד בעל פה שירים גרמנים, המספרים את כבוד האומה הגרמנית ומעלת הדת הנוצרית, עד שאפשר לפעמים לחשוב שמכינים אותנו להיות מורים גרמנים בגרמניה ולא מורים עברים בא״י.

גרוע ממצב הלמודים בבית־מדרשנו הוא היחס בין המורים והתלמידים. היו ימים טובים לבית הספר, שהמורים והתלמידים הרגישו את עצמם, כמו שאמרנו, לבני משפחה אחת שלמה. המורים חנכו וטפחו בלב התלמידים רגש הכבוד והכרת ערכם, והתלמידים ידעו להוקיר את מוריהם, לכבדם ולאהבם. המורים ידעו לברא קשר פנימי, רוחני ומוסרי, ביניהם ובין התלמידים ויחד עם זה השתדלו להשפיע עלינו להתקשר אל הארץ ואל העבר, ההווה והעתיד שלנו. לתכלית זו נערכו בכל חודש טיולים ולעתים קרובות שיחות־משפחה ע״ד שאלות שונות, שהתעוררו בלבנו, והשיחות האלו היו אוצר יקר להתפתחותנו ולהשתלמותנו הלאומית והאנושית. ומי יכול היה לשער לפני שנה או שנתים את השנויים שנתהוו עכשיו בבית מדרשנו? הקשר הפנימי – נתק, אחדים מהמורים הגרמנים מלעיבים בדברי חרופים וגדופים ממש ומחללים כמעט בכל יום ויום את רגשותינו היותר קדושים, מבזים ומשפילים את כבודנו הפרטי ואת ערכנו הלאומי עד עפר – ואתם, מורינו המכובדים עלינו באמת – עוברים על כל המעשים האלה בשתיקה ובלי תשומת־לב ואינם מוחים כנגדם!

והרוח החדשה, שנכנסה בשנה האחרונה לבית מדרשנו, הביאה את מועצת המורים לתקן תקנות חדשות שרובן ככולן אינן אלא גזרות קשות לגופנו ולנשמתנו, ולא הרגישו מורינו את העלבון הגדול והמכאיב, שגורמות התקנות האלו לבניהם הרוחניים, עד כמה הן מחללות את רגש הכבוד שלהם, בתור מורים, ושלנו, בתור מורים בעתיד הקרוב, ועד כמה משפילות הן את ערך בית חנוכנו בעיני כל העולם העברי הנאור. לא הרגישו מורינו, כי אם יקבלו גם התלמידים את גזר דינם ויחתמו על כל התקנות האלו יהיה זה רק מעשה כפיה מוסרית ולא עוד.

אין אנו מאמינים ואין אנו רוצים להאמין, שגם ידכם אתם, מורינו־מדריכינו, היתה במעשה התקנות האלה. רוצים אנו לקוות, כי לא יעמוד לבכם בכם לקלקל את עבודתכם העולה לכם בעמל רב, ולהיפך, כי תשתדלו להיטיב ולשכְלל את בית מדרשנו, ואז יוכל המוסד החשוב הזה להתפתח ברוחו העברי והאנושי ולהכשיר מורים עברים שלמים ברוחם ובטוחים בעבודתם לטובת הארץ וישובה העברי.

לתשובתכם נחכה בכליון נפש!

ירושלים, תשרי תרס״ח

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

ב.

לכבוד האדון המנהל מר אפרים כהן,
מורשה חברת העזרה בא״י!

באים הננו להודיעך בזה, כי קראנו בשימת לב את התזכיר, שהוציא המרכז[2] בנוגע לשאלת השפה העברית בטחניקום ההולך ונפתח בחיפה. אנחנו מביעים בזה את הסכמתנו הגמורה לנאמר בתזכיר הזה, וחפצים להשתתף אתם בשליחת התזכיר למקום שנועד להִשָּׁלֵח.

אם היתה אספה של מורי־העזרה, שבה נתקבלה איזו החלטה שהיא בנוגע לתזכיר המרכז ולשאלת העברית בטחניקום, הרי אנו מגלים בזה את דעתנו, כי אנחנו לא השתתפנו באספה זו, ולא אנחנו קבלנו איזו החלטה שהיא.

בכבוד גמור ובברכת חברים
בשם המורים הצעירים בירושלים, גומרי
בית־המדרש למורים.
יהודה בורלא
ירושלים, תרע״ג אביעזר ילין[3]
יוסף יואל רבלין.

ג.

למר אביעזר ילין,
ירושלים.

א. נ. קבלנו את מכתבכם מיום כט׳ תמוז ושמחנו על הדבר, שהמורים הצעירים תומכים בתזכירנו. זה היה לנו נוחם על ההחלטה המעציבה שנתקבלה ע״י חבר המורים בירושלים[4]. התזכיר כבר נשלח לתעודתו ואין איפוא יותר צורך בקבוץ חתימות. על כל פנים אנו שולחים לכם נוסחה מהתזכיר כחפצכם.

בכבוד ובברכת התחיה
ראש המרכז
דר. י. לוריא

ד.

לכבוד חברי ועד חברת העזרה ליהודי גרמניה הנכבדים,
ברלין.

אדונים מאד נכבדים!

יחד עם כל תושבי ארצנו היהודים שמענו בשמחה את הבשורה הטובה על דבר הפתח הטכניקום היהודי בחיפה. בתור מורים ומחנכים בבתי הספר העברים בא״י היתה שמחתנו כפולה, כי על ידי המוסד הזה ניתנה לחלק מתלמידינו היכולת להשתלם גם הלאה לפי כשרונותיהם.

והנה התפשטה השמועה, כי קרוב מאד הדבר ששפת־ההוראה בטכניקום לא תהיה השפה העברית – ולמשמע העובדה הזאת, הננו מרשים לעצמנו, אנו המורים במוסדות אשר לחברת העזרה – חברה זו שהרבתה לפעול לטובת התפשטותה והפרחתה של שפתנו בארץ – לגלות את דעתנו בנידון שאלת שפת ההוראה בטכניקום, והננו מתכבדים להציעה לפני הנהלת חברת העזרה הנכבדה:

דעתנו היא, כי שפת ההוראה בטכניקום צריכה להיות אך ורק השפה העברית, ולא שום שפה זולתה.

בבתי הספר השונים שבארצנו שוררת השפה העברית, וגם בחיים בכלל כובשת לה שפתנו יותר ויותר את המקום הראוי לה, והתלמידים היוצאים מכל בתי הספר העממיים השונים שבארצנו יוכלו להבין הבנה נכונה את אשר יורום, רק אם בשפה זו השגורה בפיהם ובכתבם, הרבה יותר מכל שאר השפות, אשר סוף־סוף הן זרות להם, ואינם משתמשים בהן בחיי יום יום.

השפה העברית היא הצד השוה שבכל בתי הספר השונים הנמצאים בארץ. בנוגע לשפה אירופית, הרי בתי הספר השונים אשר בה חלוקים. אם יורו בטכניקום בשפה אירופית

2. מרכז הסתדרות המורים.
3. אביעזר ילין, נו׳ תר״ן. בנו של דוד ילין. מורה, ובמשך דור שלם מזכיר הסתדרות המורים. עתה נשיאה ומנהל ארכיונה.
4. התומכים ב׳עזרה׳.

אחת יצא הדבר מעצמו, כי המוסד החשוב והמועיל הזה ינעל דלתותיו בפני תלמידי בתי הספר ששם יורו במקרה שפה אירופית אחרת. לא כן אם יורו שם בעברית, הידועה לכלם.

השפה היחידה המאחדת את כל עדות עמנו לחטיבה אחת היא כעת השפה העברית, המובנת לכלן. את זאת הכירה גם ההנהלה הנכבדה של חברת העזרה, ומטעם זה נתנה לשפה העברית את מקומה הראוי לה בבית־ספרה.

ובדעתנו ובראותנו בעינינו זה משך שנים, עד כמה אתם עוזרים לתחית השפה העברית בבתי הלמוד השונים אשר יסדתם ואשר ברובם רק השפה העברית היא השלטת; ובדעתנו עד כמה אתם מתחשבים רק עם צרכי המקום וחפצים בגידול דור משכיל אשר ישב בארץ ובה יפתח את כשרונותיו, הננו מקוים כי תבינו את חשיבות הדברים שהצענו לפניכם בזה, אף תואילו להתחשב אתם ותקבעו את השפה העברית בתור שפת הלמודים במקצועות השונים ככל האפשר בשעה זו, ושאוף תשאפו להגיע במשך זמן של שנים למדרגה זו ששפת ההוראה בכל מקצועות הלמודים השונים בבית הזה, תהיה השפה העברית.

ובבטחוננו זה הננו חותמים בכל רגשי הכבוד והיקר הראוים לכם על מפעלכם הגדול לטובת בני עמנו בארצנו.

(חתומים המורים הצעירים)

ירושלים, תרע״ג.

ספר היובל של הסתדרות המורים (תרפ״ט), עמ׳ 235–237

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים